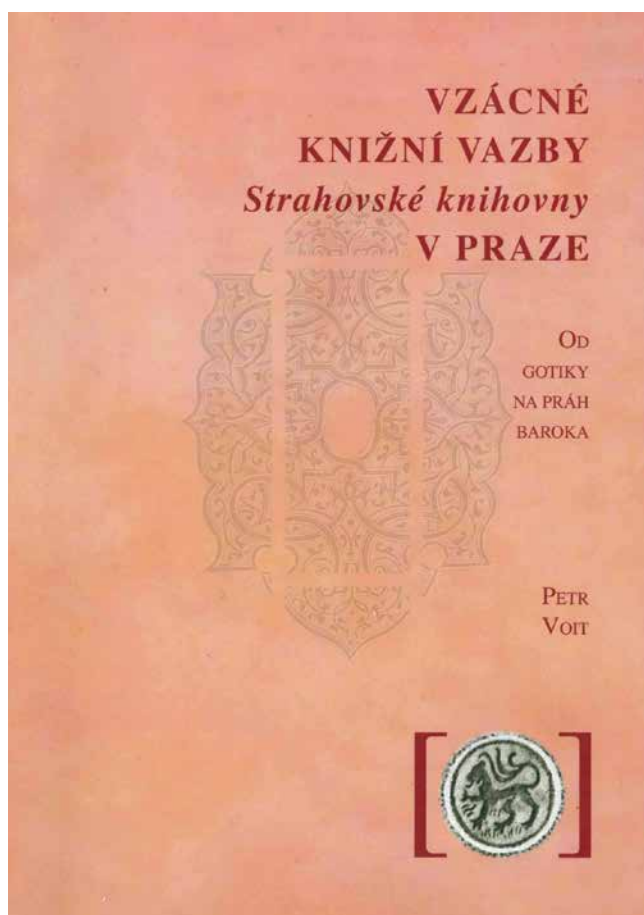

VOIT, Petr. *Vzácné knižní vazby Strahovské knihovny v Praze: od gotiky na práh baroka*. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 2020. Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica, IX. ISBN 978-80-88009-18-4.

Nová publikace Petra Voíta byla vydána k devítistému výročí založení premonstrátského řádu, a to ve třech jazycích, česky, německy a anglicky. V úvodu zmiňuje významné autory, kteří se u nás ve 20. století dějinám knižní vazby odborně věnovali v širším rozsahu, především Pavlínu Hamanovou a Bohumila Nusku. Ač se autor brání pojmenovat své dílo „jako pokus o další dějiny knihvazačství v českých zemích“, protože staví pouze na v zásadě náhodně vzniklém souboru Strahovské knihovny, jde o nástin vývoje vazeb ve střední, okrajově i v západní Evropě. Už jen názvy kapitol (např. *Počátky slepotisku a vliv orientálního vazačství, Záblesk české raně renesanční knižní vazby, Knižní vazba na prahu 17. století*) ukazují, že nejde pouze o popis vazeb jedné, byť monumentální historické knihovny. A je to tak dobře, protože podobné studie naší knihovědě zoufale scházejí.

Autor nepopisuje pouze konkrétní vazby a jejich výzdobu, ale místy polemizuje se staršími či zahraničními autory,

hodnotí obecné vývojové trendy, jejich šíření po Evropě i limity nastavené společenskými, politickými a konfesionálními podmínkami v různých zemích, především pochopitelně českých. Na několika místech zdůrazňuje konzervativnost až sebestřednost majoritní skupiny českého politického národa v době renesance, tj. českých utrakvistů. Upozorňuje např. na užívání gotických písem (textury či švabachu) i na vazbách, což zdůvodňuje postojem „k antikvě chápané v jagellonských Čechách prizmatem utrakvistického náboženství jako nástroj nepřátelských papeženců“. Nejsm si jist, zda nešlo více o nepolitickou a nekonfesionální národní tradici, včetně autorem zmíněného „strachu z novinek“. Ostatně, ke změně písma ve prospěch antikvy nedošlo v Čechách ani po rekatolizaci v době barokní a švabach, vnímaný co písmo české národní, zmizel až vlivem moderní doby počátkem 19. století. Přesto má autor pravdu, že nové trendy, i v nárocích na knihvazače, přivázeli do Čech intelektuálové studující v zahraničí, převážně lépe situovaní katolíci. Také se pokusím polemizovat s názorem, že česká aristokracie zaostávala za aristokracií říšskou, přičemž jsou ke srovnání nabízení příslušníci saské či meklenburské dynastie. Je třeba vzít v úvahu, že jde o skutečně suverénně vládnoucí dynastie disponující zcela jinou mocí a financemi a také zcela jinými politickými ambicemi. Jen na okraj, zmíněná saská dynastie dodnes vládne Velké Británii. Jejich povinnost reprezentovat svůj rod, ale i stát, o finančních prostředcích nemluvě, byla nesrovnatelně vyšší a potřebnější než u českého majitele několika vesnic, jehož důvody i možnosti realizovat své bibliofilské zájmy byly na naprosto jiné úrovni.

Při popisu výzdoby vazeb užívá autor precizně odborné terminologie, jeho charakteristiky jsou zcela přesné a zacházejí do nejmenších detailů. Na několika místech se ukazuje obecně mírně nevyjasněný souběh terminologie knihovědné a umělecko-historické na straně jedné, a heraldické na straně druhé, např. nejednotné užívání pojmů „orel“ a „orlice“, které heraldika definuje zcela jednoznačně. Za drobné doplnění k stávajícímu popisu vazby Giambattisty Della Porta: *Pneumaticorum libri tres* (Napoli, 1601) považují to, že na přední desce nalepený malovaný erb Lobkowiczů je zdvojený, tj. alianční, a představuje nejen Kryštofa Popela z Lobkowicz (1549–1609), ale i jeho druhou manželku Alžbětu z Lobkowicz.

Autor využil velkou znalost Strahovské knihovny a vyzbral z ní knihy, které stojí za prezentaci buď svou výjimečností, nebo naopak slouží jako ukázky obecných dobových trendů a tehdejšího estetického i řemeslného standardu.

Velmi zajímavý (zdaleka nejen pro dějiny knižní vazby) je postřeh, že renesanční vlivy přicházely do českých zemí ne přímo z jihu, ale oklikou přes Slezsko, což autor vysvětluje opět náboženským izolacionismem utrakvistů. Protože knižní vazby jsou v drtivé většině díla anonymních řemeslníků, využívá autor zavedených či jím samotným obvyklým způsobem vytvořených opisných jmen, např. Mistr nápisové pásky „ulricus“, Monogramista MN, či Mistr Kodexu Václava Dobřenského.

I když popisuje zcela konkrétní knižní exempláře, vždy je zařazuje do širšího rámce vývoje knihvazačství, upozorňuje na charakteristické rysy tvorby, např. na občasně chyby v textech na deskách (ANGVS = Agnus). Při popisu gotické vazby prvotisku Gaia Plinia Secunda: *Historia naturalis* (Venezia, 1472) hodnotí obecně užívání slepotiskových kolků a dodává, že spojitost výzdoby s textem knihy neexistovala. Bylo by jistě velmi zajímavé pokusit se do budoucna vysledovat, zda a jak se v pozdějších dobách renesance a baroka tato spojitost měnila. To ovšem vyžaduje srovnávání velkého množství knižního materiálu z různých sbírek a knihoven.

Jak již bylo řečeno na samém počátku, publikace slouží také jako prezentace premonstrátského řádu, ukázka jeho věkovité vzdělanosti a smyslu pro kulturu v nejširším slova smyslu. Zcela logicky tak soupis počíná vazbou slavného Strahovského evangeliáře z 9. století, celosvětově jen ojediněle zachovaný příklad středověkých sáčkových vazeb je prezentován sochou sv. Jana Evangelisty. Proto také

v soupisu nalezneme vazby vytvářené pro strahovského opata Jana Lohela nebo pro premonstrátský klášter v Louce u Znojma. Vedle dalších v českých zemích vytvořených vazeb, např. pro Petra Voka z Rožmberka či Tychona de Braheho, se do Strahovské knihovny dostaly i západoevropské vazby švýcarské, italské či francouzské. Vazbu „pocházející snad z okruhu Jeana Groliera“ lze v případě dalšího zájmu srovnávat s obdobnými vazbami v zámecké knihovně Opočno. Naopak za zcela ojedinělý lze považovat nález vazby pro Zikmunda II. Augusta, krále polského a velkoknížete litevského.

Nejnovější dílo Petra Voita je tedy nejen sondou do jedné z největších historických knihoven v České republice, nejen exkluzivní publikací sloužící ke zvýšení prestiže jejího majitele (funkce, kterou knihovny v minulosti také hrály), ale je především ukázkou vysoce profesionální práce, která přesahuje význam běžného soupisu zajímavého materiálu. Petr Voit, jako už po několikáté (*Encyklopedie knihy, Katalog prvotisků Strahovské knihovny v Praze*), nastavuje pro odbornou veřejnost velmi vysokou laťku, které bude pro mnohé z nás obtížné dosáhnout.

Petr Mašek

Knihovna Národního muzea
oddělení zámeckých knihoven
Václavské náměstí 68
110 00 Praha 1